

Zbirka odločb sodne prakse

SODBA SODIŠČA (veliki senat)

z dne 22. novembra 2022 *

„Predhodno odločanje – Območje svobode, varnosti in pravice – Členi 4, 7 in 19 Listine Evropske unije o temeljnih pravicah – Prepoved nečloveškega ali ponižujočega ravnanja – Spoštovanje zasebnega in družinskega življenja – Varstvo v primeru odstranitve, izгона ali izročitve – Pravica do prebivanja iz zdravstvenih razlogov – Standardi in postopki v državah članicah za vračanje nezakonito prebivajočih državljanov tretjih držav – Direktiva 2008/115/ES – Državljan tretje države, ki trpi za hudo boleznijo – Zdravljenje za lajšanje bolečin – Zdravljenje, ki ni na voljo v državi izvora – Pogoji, pod katerimi je treba odložiti odstranitev“

V zadevi C-69/21,

katere predmet je predlog za sprejetje predhodne odločbe na podlagi člena 267 PDEU, ki ga je vložilo rechtbank Den Haag (sodišče v Haagu, Nizozemska) z odločbo z dne 4. februarja 2021, ki je na Sodišče prispela 4. februarja 2021, v postopku

X

proti

Staatssecretaris van Justitie en Veiligheid,

SODIŠČE (veliki senat),

v sestavi K. Lenaerts, predsednik, L. Bay Larsen, podpredsednik, K. Jürimäe, predsednica senata, C. Lycourgos (poročevalec), E. Regan, M. Safjan, P. G. Xuereb, D. Gratsias, predsedniki senatov, M. L. Arastey Sahún, predsednica senata, S. Rodin, F. Biltgen, sodika, I. Ziemele, sodnica, J. Passer, M. Gavalec in Z. Csehi, sodniki,

generalni pravobranilec: P. Pikamäe,

sodna tajnica: M. Ferreira, glavna administratorica,

na podlagi pisnega postopka in obravnave z dne 7. marca 2022,

ob upoštevanju stališč, ki so jih predložili:

– za X J. W. F. Noot, advocaat,

* Jezik postopka: nizozemščina.

- za nizozemsko vlado K. Bulterman in C. S. Schillemans, agentki,
- za Evropsko komisijo P. J. O. Van Nuffel, C. Cattabriga in A. Katsimerou, agenti,

po predstavitvi sklepnih predlogov generalnega pravobranilca na obravnavi 9. junija 2022

izreka naslednjo

Sodbo

- 1 Predlog za sprejetje predhodne odločbe se nanaša na razlago členov 1, 4 in 7 ter 19(2) Listine Evropske unije o temeljnih pravicah (v nadaljevanju: Listina) ter na razlago Direktive 2008/115/ES Evropskega parlamenta in Sveta z dne 16. decembra 2008 o skupnih standardih in postopkih v državah članicah za vračanje nezakonito prebivajočih državljanov tretjih držav (UL 2008, L 348, str. 98).
- 2 Ta predlog je bil vložen v okviru spora med X in Staatssecretaris van Justitie en Veiligheid (državni sekretar za pravosodje in varnost, Nizozemska) (v nadaljevanju: državni sekretar) glede zakonitosti postopka vračanja, ki ga je zadnjenavedeni sprožil zoper X.

Pravni okvir

Mednarodno pravo

- 3 Konvencija o statusu beguncev, podpisana 28. julija 1951 v Ženevi (*Zbirka pogodb Združenih narodov*, zvezek 189, str. 150, št. 2545 (1954)), kakor je bila spremenjena s protokolom o statusu beguncev, sklenjenim 31. januarja 1967 v New Yorku, vsebuje člen 33, naslovljen „Prepoved izгона in zavračanja“, ki v odstavku 1 določa:

„Nobena država pogodbenica na nikakršen način begunca ne bo izgnala ali prisilno vrnila na meje ozemlja, kjer bi bila njegovo življenje ali svoboda ogrožena zaradi njegove rase, vere, državljanstva, pripadnosti neki določeni družbeni skupini ali določenega političnega prepričanja.“

Pravo Unije

- 4 V uvodnih izjavah 2 in 4 Direktive 2008/115 je navedeno:
 - „2. Evropski svet v Bruslju 4. in 5. novembra 2004 je pozval k ustanovitvi učinkovite politike odstranitev in repatriacije, ki temelji na skupnih standardih, da se osebe vrnejo na human način in ob polnem spoštovanju njihovih temeljnih pravic in dostojanstva.
- [...]
4. Za učinkovito politiko vračanja je treba kot nujen sestavni del migracijske politike z dobrim upravljanjem določiti jasna, pregledna in poštena pravila.“

5 Člen 2(2) te direktive določa:

„Države članice se lahko odločijo, da te direktive ne uporabljajo za državljane tretjih držav, ki:

- (a) jim je bil zavrnen vstop v skladu s členom 13 [Uredbe (ES) št. 562/2006 Evropskega parlamenta in Sveta z dne 15. marca 2006 o Zakoniku Skupnosti o pravilih, ki urejajo gibanje oseb prek meja (Zakonik o schengenskih mejah) (UL 2006, L 105, str. 1)] ali ki so jih pristojni organi prijeli ali prestregli pri nezakonitem prestopu kopenske, morske ali zračne zunanje meje države članice in po tem niso pridobili dovoljenja ali pravice do prebivanja v tej državi članici;
- (b) se morajo v skladu z nacionalno zakonodajo vrniti zaradi kazenske sankcije ali zaradi posledice kazenske sankcije ali pa so v postopku izročitve.“

6 Člen 3 navedene direktive določa:

„Za namene te direktive se uporabljajo naslednje opredelitve pojmov:

[...]

3. ‚vrnitev‘ pomeni proces vračanja državljan tretje države – bodisi prostovoljno izpolnitev obveznosti vrnitve ali prisilno vrnitev – v:

- državo izvora, ali
- državo tranzita, v skladu s sporazumi Skupnosti ali dvostranskimi sporazumi o ponovnem sprejemu ali drugimi sporazumi, ali
- drugo tretjo državo, v katero se zadevni državljan tretje države vrne prostovoljno, pod pogojem, da ga ta država sprejme;

[...]“.

7 Člen 4(3) iste direktive določa:

„Ta direktiva ne vpliva na pravico držav članic, da sprejmejo ali ohranijo določbe, ki so ugodnejše za osebe, za katere se uporabljajo, če so takšne določbe združljive s to direktivo.“

8 Člen 5 Direktive 2008/115 določa:

„Države članice pri izvajanju te direktive ustrezno upoštevajo:

- (a) največje koristi otroka,
- (b) družinsko življenje,
- (c) zdravstveno stanje zadevnega državljan tretje države,

in spoštujejo načelo nevračanja.“

9 Člen 6(1) in (4) te direktive določa:

„1. Brez poseganja v izjeme iz odstavkov 2 do 5 države članice izdajo odločbo o vrnitvi vsakemu državljanu tretje države, ki nezakonito prebiva na njihovem ozemlju.

[...]

4. Države članice se lahko kadar koli odločijo za izdajo nevezanega dovoljenja za prebivanje ali drugega dovoljenja, ki iz sočutja, humanitarnih razlogov ali drugih razlogov zagotavlja pravico do prebivanja državljanu tretje države, ki nezakonito prebiva na njihovem ozemlju. V tem primeru se odločba o vrnitvi ne izda. Če je bila odločba o vrnitvi že izdana, se prekliče ali začasno razveljavi za čas trajanja veljavnosti dovoljenja za prebivanje ali drugega dovoljenja, ki daje pravico do prebivanja.“

10 Člen 8 navedene direktive, naslovljen „Odstranitev“, v odstavku 1 določa:

„Države članice sprejmejo vse potrebne ukrepe za izvršitev odločbe o vrnitvi, če v skladu s členom 7(4) ni bilo odobreno obdobje za prostovoljni odhod ali če obveznost vrnitve ni bila izpolnjena v obdobju za prostovoljni odhod, odobrenem v skladu s členom 7.“

11 Člen 9 iste direktive določa:

„1. Države članice odložijo odstranitev:

(a) če bi odstranitev kršila načelo nevračanja, ali

(b) toliko časa, za kolikor se v skladu s členom 13(2) zagotovi suspenzivni učinek.

2. Države članice lahko ob upoštevanju posebnih okoliščin posameznega primera odložijo odstranitev za ustrezno obdobje. Pri tem upoštevajo zlasti:

(a) fizično ali duševno stanje državljana tretje države;

(b) tehnične razloge, kot je pomanjkanje prevoznih zmogljivosti, ali neizvedljivost odstranitve zaradi pomanjkanja identifikacijskih podatkov.

[...]“.

Nizozemsko pravo

12 Člen 64 wet tot algehele herziening van de Vreemdelingenwet (Vreemdelingenwet 2000) (zakon o splošni reviziji zakona o tujcih iz leta 2000) z dne 23. novembra 2000 (Stb. 2000, št. 495) v različici, ki se uporablja v sporu o glavni stvari (v nadaljevanju: zakon o tujcih), določa:

„Odstranitev se odloži, dokler zdravstveno stanje tujca ali njegovega družinskega člana ni takšno, da lahko potuje.“

- 13 Vreemdelingencirculaire 2000 (okrožnica o tujcih iz leta 2000) v različici, ki se uporablja v sporu o glavni stvari (v nadaljevanju: okrožnica o tujcih), določa:

„[...]

7. Neizvršitev odstranitve iz zdravstvenih razlogov

7.1 Splošno

[Immigratie- en naturalisatiedienst (IND) (služba za priseljevanje in naturalizacijo, Nizozemska)] lahko odobri odlog odhoda v skladu s členom 64 zakona o tujcih, če:

- tujec iz zdravstvenih razlogov ni v stanju, v katerem bi lahko potoval, ali
- obstaja dejanska nevarnost kršitve člena 3 [Evropske konvencije o varstvu človekovih pravic in temeljnih svoboščin, podpisane 4. novembra 1950 v Rimu] iz zdravstvenih razlogov.

7.1.1 Tujec ni v stanju, da bi lahko potoval

Tujcu se odobri odlog odhoda v skladu s členom 64 zakona o tujcih, če [Bureau Medische Advisering (BMA) (urad za zdravstveno svetovanje pri ministrstvu za varnost in pravosodje, Nizozemska)] navede, da zdravstveno stanje tujca ali njegovega družinskega člana z zdravstvenega vidika ne dopušča potovanja.

[...]

7.1.3 Dejanska nevarnost kršitve člena 3 Evropske konvencije o varstvu človekovih pravic in temeljnih svoboščin iz zdravstvenih razlogov

Tujcu se odobri odlog odhoda v skladu s členom 64 zakona o tujcih, če obstaja dejanska nevarnost za kršitev člena 3 Evropske konvencije o varstvu človekovih pravic in temeljnih svoboščin iz zdravstvenih razlogov.

Dejanska nevarnost za kršitev člena 3 te konvencije obstaja samo, če:

- je iz mnenja BMA razvidno, da bo neobstoj zdravljenja po vsej verjetnosti povzročil nujno zdravstveno stanje; in
- potrebno zdravljenje v državi izvora ali stalnega prebivališča ni na voljo; ali
- je zdravljenje na voljo, vendar je očitno, da ni dostopno.

Nujno zdravstveno stanje

Za IND ‚nujno zdravstveno stanje‘ pomeni položaj tujca, za katerega na podlagi sedanjih medicinskih in znanstvenih spoznanj ni sporno, da bo ob neobstoju zdravljenja v treh mesecih povzročilo smrt, invalidnost ali drugo obliko hude duševne ali telesne okvare.

[...]“.

Spor o glavni stvari in vprašanja za predhodno odločanje

- 14 X je ruski državljan, rojen leta 1988, ki je pri 16 letih zbolel za redko obliko krvnega raka, zaradi katerega se zdaj zdravi na Nizozemskem. Njegovo zdravljenje zajema zlasti flebotomijo in uporabo medicinske konoplje za analgetične namene. Zagotavljanje tega zdravljenja z medicinsko konopljo v Rusiji ni dovoljeno.
- 15 X je 31. oktobra 2013 vložil prvo prošnjo za azil na Nizozemskem. Vendar je državni sekretar menil, da je za obravnavanje te prošnje odgovorna Kraljevina Švedska.
- 16 X je 13. decembra 2013 na podlagi člena 64 zakona o tujcih zahteval odlog odhoda zaradi zdravstvenega stanja. Državni sekretar je z odločbo z dne 24. decembra 2013 to prošnjo zavrnil.
- 17 X je 19. oktobra 2016 po tem, ko se je rok za njegovo predajo Švedski iztekel, vložil novo prošnjo za azil na Nizozemskem. X je v utemeljitev te nove prošnje navedel, da je imelo zdravljenje, ki mu je bilo zagotovljeno v Rusiji za odpravljanje bolečin, povezane z njegovo boleznijo, sekundarne učinke in da je ugotovil, da je glede na njegovo zdravstveno stanje zanj primernejše jemanje medicinske konoplje. Ker uporaba medicinske konoplje v njegovi izvorni državi ni dovoljena, je X v tej državi gojil rastline konoplje v zdravilne namene, kar mu je v navedeni državi povzročilo take težave, da sedaj prosi za priznanje mednarodne zaščite. X je poleg tega ob tej prošnji za azil na podlagi člena 64 zakona o tujcih zaprosil za odlog odstranitve.
- 18 Državni sekretar je z odločbo z dne 29. marca 2018 po pridobitvi mnenja BMA zavrnil prošnjo X za azil, ker je menil, da težave, ki naj bi jih ta oseba imela v Rusiji zaradi gojenja konoplje za osebno uporabo, niso verodostojne. Odločil je tudi, da X ne more pridobiti drugega dovoljenja za prebivanje, in zavrnil njegovo prošnjo, da se na podlagi člena 64 zakona o tujcih odloži izpolnitev obveznosti vrnitve.
- 19 Rechtbank Den Haag (sodišče v Haagu, Nizozemska) je s sodbo z dne 20. decembra 2018 to odločbo delno odpravilo. Čeprav je to sodišče priznalo, da X ne more zahtevati niti statusa begunca niti statusa upravičenca do subsidiarne zaščite, pa je državnemu sekretarju naložilo, naj ponovno preuči trditve X v zvezi s pravico do pridobitve dovoljenja za prebivanje na podlagi člena 8 Evropske konvencije o varstvu človekovih pravic in temeljnih svoboščin, podpisane 4. novembra 1950 v Rimu (v nadaljevanju: EKČP), in njegovo prošnjo na podlagi člena 64 zakona o tujcih. Ta sodba je bila potrjena s sodbo Raad van State (državni svet, Nizozemska) z dne 28. marca 2019.
- 20 Državni sekretar je 19. februarja 2020 na podlagi člena 8 EKČP X znova zavrnil podelitev dovoljenja za začasno prebivanje in odlog njegove odstranitve. Poleg tega je sprejel odločbo o vrnitvi, s katero je X naložil, naj v štirih tednih zapusti nizozemsko ozemlje.
- 21 X je zoper to odločbo o vrnitvi vložil tožbo pri predložitvenem sodišču. Meni, da mu je treba izdati dovoljenje za prebivanje v skladu s členom 8 EKČP ali mu je treba vsaj odobriti odlog odstranitve v skladu s členom 64 zakona o tujcih. V zvezi s tem trdi, da je analgetično zdravljenje na podlagi medicinske konoplje, ki jo prejema na Nizozemskem, zanj tako zelo pomembno, da ob prekinitvi tega zdravljenja ne bi mogel več živeti dostojnega življenja. Natančneje navaja, da bi bile ob prekinitvi navedenega zdravljenja bolečine tako velike, da ne bi mogel več spati ali se prehranjevati, kar bi imelo pomembne posledice ne le za njegovo fizično, ampak tudi za njegovo psihično stanje, zaradi česar bi bil depresiven in bi imel samomorilne težnje.

- 22 Po mnenju predložitvenega sodišča je iz sodbe z dne 18. decembra 2014, M'Bodj (C-542/13, EU:C:2014:2452), razvidno, da zdravstveno stanje državljana tretje države ne more upravičiti tega, da se mu prizna subsidiarna zaščita. Poleg tega ni sporno, da X ne prosi več za priznanje statusa begunca.
- 23 To sodišče na prvem mestu navaja, da je mogoče v skladu z nizozemsko zakonodajo odstranitev odložiti, če zadevni tuji državljani iz zdravstvenih razlogov ni v stanju, v katerem bi lahko potoval, ali če obstaja dejanska nevarnost kršitve člena 3 EKČP iz zdravstvenih razlogov.
- 24 Drugi primer naj bi predpostavljal, da iz mnenja BMA izhaja, prvič, da bi prekinitev zadevnega zdravljenja za zadevno osebo po vsej verjetnosti povzročila „nujno zdravstveno stanje“ v smislu točke 7.1.3 okrožnice o tujcih in, drugič, da primerno zdravljenje ni na voljo v namembni državi ali da zadevni tuji državljani do njega nima dostopa.
- 25 BMA je v mnenju, izdanem na zahtevo državnega sekretarja, med drugim navedel, da čeprav je bilo mogoče predvideti, da bo X brez flebotomije kratkoročno v podobnem „nujnim zdravstvenem stanju“, je bilo tako zdravljenje v Rusiji vseeno na voljo. Nasprotno pa je BMA menil, da učinkovanje konoplje kot zdravila ni dokazano, zato se ni mogoče izreči o posledicah prekinitve analgetičnega zdravljenja na podlagi medicinske konoplje za X. Navedel je tudi, da ni bila navedena nobena motnja, povezana z bolečinami, zaradi katere bi obstajalo tveganje smrti X ali njegove nesamostojnosti pri vsakdanjih življenjskih opravilih. Zato je menil, da ni mogoče trditi, da uporaba medicinske konoplje kratkoročno preprečuje nastanek takega „nujnega zdravstvenega stanja“. Menil je tudi, da na trgu obstaja dovolj drugih protibolečinskih zdravil, ki bi jih X lahko prejemal.
- 26 Vendar po mnenju predložitvenega sodišča iz informacij, ki jih je predložil X, izhaja, da njegovi lečeči zdravniki menijo, da je uporaba medicinske konoplje za zadevno osebo edino ustrezno protibolečinsko zdravljenje. To sodišče poleg tega meni, da je X dokazal, da se zdravljenje na podlagi medicinske konoplje predpiše in uporablja le, če so druge rešitve proti bolečinam ne samo neučinkovite, ampak zanje obstaja tudi kontraindikacija.
- 27 Predložitveno sodišče poleg tega ugotavlja, da v Rusiji ni na voljo nobenega ustreznega analgetičnega zdravljenja. Če torej odstranitev X ne bi bila odložena, bi bilo protibolečinsko zdravljenje, ki ga je bil deležen, prekinjeno, intenzivnost bolečin pa bi se povečala. Nasprotno pa naj ne bi bilo mogoče ugotoviti, ali bi povečanje bolečin X zaradi prekinitve zdravljenja povzročilo poslabšanje njegove bolezni, čeprav je glede na informacije, s katerimi razpolaga to sodišče, verjetno, da ne bo tako. Navedeno sodišče meni, da je treba, preden naroči izvedensko mnenje v zvezi s povečanjem intenzivnosti bolečin, ki bi jim bil lahko izpostavljen X v primeru prenehanja zdravljenja z medicinsko konopljo, z razlago prava Unije opredeliti pravni okvir, ki ureja upoštevanje takega dejavnika.
- 28 Predložitveno sodišče na drugem mestu trdi, da bi bilo treba v skladu z ustaljeno sodno prakso Raad van State (državni svet), ki se opira na zahtevo po hitrem poslabšanju zdravstvenega stanja zadevne osebe v smislu sodbe Evropskega sodišča za človekove pravice z dne 13. decembra 2016, Paposhvili proti Belgiji (CE:ECHR:2016:1213JUD 004173810) (v nadaljevanju: sodba Paposhvili), pri določitvi, ali je taka prekinitev povzročila „nujno zdravstveno stanje“ v smislu točke 7.1.3. okrožnice o tujcih, upoštevati zgolj zdravstvene posledice, ki nastanejo v treh mesecih po prekinitvi zdravljenja, ki ga je deležna zadevna oseba.

- 29 Vendar po mnenju predložitvenega sodišča Evropsko sodišče za človekove pravice v sodbi Paposhvili ni določilo izrecnega roka. Zato naj bi bilo treba ugotoviti, ali posledice, povezane s prekinitvijo zdravljenja hudo bolnega državljana tretje države v primeru vrnitve v njegovo izvorno državo, lahko spadajo na področje uporabe člena 4 Listine le, če nastopijo v treh mesecih, ne glede na bolezenska stanja in zdravstvene posledice, ki lahko nastanejo po tej prekinitvi.
- 30 To sodišče je na tretjem mestu navedlo, da je Raad van State (državni svet) v skladu s sodbo z dne 16. februarja 2017, C. K. in drugi (C-578/16 PPU, EU:C:2017:127), presodil, da je treba v skladu s členom 64 zakona o tujcih prav tako preučiti, ali lahko odstranitev državljana tretje države s posebej hudo duševno ali telesno boleznijo kot taka povzroči dejansko nevarnost kršitve člena 3 EKČP. Vendar bi bilo treba to presojo opraviti le v okviru preučitve pogojev, pod katerimi lahko zadevni tuji državljan potuje. Iz tega naj bi sledilo, prvič, da se od BMA nikoli ne zahteva, naj oceni, ali obstaja nevarnost, da ima postopek odstranitve tega državljana tretje države kot tak zdravstvene posledice, ki se pojavijo po tem, ko je bil ta odstranjen v namembno državo, in drugič, da se te posledice ne upoštevajo pri ugotavljanju, ali „nujno zdravstveno stanje“ v smislu točke 7.1.3 okrožnice o tujcih nasprotuje taki odstranitvi.
- 31 Zato bi bila taka preučitev težko ovira za to, da bi se odstranitev zadevne osebe odložila, tudi če bi obstajala bojazen za poslabšanje njenega duševnega zdravja, kot je tveganje samomora, ki ga povzroči sama odstranitev.
- 32 Vendar se predložitveno sodišče sprašuje, ali se lahko zadovolji s presojo, ali ostajajo zdravstvene posledice odstranitve zadevne osebe, ob nekaterih prilagoditvah, med to odstranitvijo omejene. Poleg tega poudarja, da v primeru X zdravljenja na podlagi medicinske konoplje ne bi bilo mogoče izvajati med samo odstranitvijo in da je X trdil, da bi zaradi povečanja njegovih bolečin postal depresiven in samomorilen.
- 33 Na četrtem mestu to sodišče meni, da je treba ugotoviti, ali resnost zdravstvenega stanja državljana tretje države in dejstvo, da je ta v državi članici, v kateri nezakonito prebiva, deležen zdravljenja, lahko pomenita elementa njegovega zasebnega življenja, katerih spoštovanje je treba zagotoviti na podlagi člena 7 Listine in člena 8 EKČP.
- 34 Natančneje, navedeno sodišče se sprašuje, ali morajo pristojni organi države članice preučiti, ali je treba takemu državljanu na podlagi pravice do spoštovanja zasebnega življenja priznati pravico do prebivanja in ali je spoštovanje zasebnega življenja zadevne osebe element, ki ga je treba upoštevati pri odločanju o njeni prošnji za odlog ukrepa odstranitve, ki se nanaša nanjo.
- 35 V teh okoliščinah je rechtbank Den Haag (sodišče v Haagu) prekinilo odločanje in Sodišču v predhodno odločanje predložilo ta vprašanja:
- „1. Ali lahko znatno povečanje intenzivnosti bolečin zaradi neobstoja zdravljenja ob nespremenjeni klinični sliki boleznimi pomeni položaj, ki je v nasprotju s členom 19(2) [Listine] v povezavi s členoma 1 in 4 Listine, če se ne odobri odlog obveznosti zapustitve države, ki izhaja iz [Direktive 2008/115]?
 2. Ali je določitev fiksnega roka, v katerem se morajo pojaviti posledice neobstoja zdravljenja, da bi bilo treba upoštevati zdravstvene ovire pri obveznosti vrnitve, ki izhaja iz [Direktive 2008/115], združljiva s členom 4 Listine, v povezavi s členom 1 te listine? Če določitev fiksnega roka ni v nasprotju s pravom Unije, ali je državi članici dovoljeno določiti splošni rok za vse možne bolezni in vse možne posledice za zdravje?

3. Ali je ureditev, v skladu s katero je treba posledice dejanske odstranitve presojeti izključno v okviru vprašanja, ali – in pod katerimi pogoji – sme tujec potovati, združljiva s členom 19(2) Listine v povezavi s členoma 1 in 4 te listine ter [Direktivo 2008/115]?
4. Ali je s členom 7 Listine, v povezavi s členoma 1 in 4 te listine ter [Direktivo 2008/115], zahtevano, da se zdravstveno stanje tujca in zdravljenje, ki ga je zaradi tega stanja deležen v državi članici, upoštevata pri vprašanju, ali je treba zaradi zasebnega življenja dovoliti prebivanje? Ali je s členom 19(2) Listine, v povezavi s členoma 1 in 4 te listine ter Direktivo 2008/115, zahtevano, da je treba v presojo, ali lahko zdravstvene težave vodijo do ovir za odstranitev, upoštevati zasebno in družinsko življenje v smislu člena 7 Listine?“

Vprašanja za predhodno odločanje

Pristojnost Sodišča in dopustnost vprašanj za predhodno odločanje

- 36 Nizozemska vlada na prvem mestu izpodbija dopustnost postavljenih vprašanj za predhodno odločanje, ker naj bi bila preuranjena. Predložitveno sodišče bi moralo namreč pred postavitvijo vprašanja Sodišču zavriniti prošnjo X za priznanje pravice do prebivanja na nizozemskem ozemlju, saj se Direktiva 2008/115 zanj uporablja le, če ta državljani tretje države nezakonito prebiva na tem ozemlju.
- 37 Nacionalna sodišča pa lahko Sodišču zastavijo vprašanje v kateri koli fazi postopka, ki se jim zdi primerna, tudi v zgodnji fazi postopka (glej v tem smislu sodbi z dne 5. oktobra 2010, Elchinov, C-173/09, EU:C:2010:581, točka 26, in z dne 14. novembra 2018, Memoria in Dall’Antonia, C-342/17, EU:C:2018:906, točka 33).
- 38 V obravnavanem primeru je iz predložitvene odločbe razvidno, da je državni sekretar X zavrnil prošnjo za azil, tako da ta načeloma nezakonito prebiva na nizozemskem ozemlju in se zato zanj uporablja Direktiva 2008/115, razen če je upravičen do priznanja pravice do prebivanja na tem ozemlju zlasti na podlagi prava Unije, kar je prav predmet četrtega vprašanja za predhodno odločanje.
- 39 Iz tega sledi, da je treba zavriniti trditev nizozemske vlade o domnevni preuranjenosti vprašanj za predhodno odločanje.
- 40 Na drugem mestu, nizozemska vlada meni, da drugo vprašanje za predhodno odločanje ni upoštevno za rešitev spora o glavni stvari, ker se v bistvu nanaša na ugotovitev, ali država članica lahko zahteva, da se poslabšanje zdravstvenega stanja zadevnega državljanca tretje države, do katerega bi lahko prišlo v primeru vrnitve, pojavi v določenem roku po tej vrnitvi. Tak rok pa naj ne bi bil odločilen dejavnik v okviru spora o glavni stvari, saj je bila zavrnitev odloga odstranitve X utemeljena predvsem zato, ker kratkoročno ni bilo bojazni, da bi v njegovi izvorni državi prišlo do kakršnega koli „nujnega zdravstvenega stanja“ v smislu točke 7.1.3 okrožnice o tujcih, ker naj bolečine X ne bi bile povezane s simptomi njegove bolezni in ker naj bi v tej državi obstajalo nadomestno zdravljenje.
- 41 V zvezi s tem iz ustaljene sodne prakse Sodišča izhaja, da je le nacionalno sodišče, ki odloča o sporu in ki mora prevzeti odgovornost za sodno odločbo, ki jo bo izdalo, pristojno, da glede na posebnosti zadeve v glavni stvari presodi upoštevnost vprašanja, ki ga predloži Sodišču. Zato je Sodišče načeloma zavezano odločati, če se zastavljeno vprašanje nanaša na razlago ali veljavnost

pravila prava Unije. Iz tega izhaja, da se predpostavlja upoštevnost vprašanja za predhodno odločanje o pravu Unije. Sodišče lahko zavrne odgovor na tako vprašanje le, če je očitno, da zahtevana razlaga prava Unije ni v nikakršni zvezi z dejanskim stanjem ali predmetom spora o glavni stvari, če je problem hipotetičen ali če Sodišče nima na voljo pravnih in dejanskih okoliščin, ki jih potrebuje, da bi lahko na postavljena vprašanja dalo koristne odgovore (sodba z dne 7. septembra 2022, Cilevičs in drugi, C-391/20, EU:C:2022:638, točki 41 in 42).

- 42 V nasprotju s tem, kar trdi nizozemska vlada, pa ni razvidno, da bi bila razlaga prava Unije, za katero je bilo zaproseno v drugem vprašanju za predhodno odločanje, očitno nepovezana s predmetom spora o glavni stvari.
- 43 Kot je namreč generalni pravobranilec v bistvu poudaril v točki 35 sklepnih predlogov, ni sporno, da je odločba o vrnitvi, sprejeta v zvezi z X, temeljila zlasti na dejstvu, da v primeru vrnitve v izvorno državo kratkoročno ne bi prišlo do nobenega „nujnega zdravstvenega stanja“ v smislu točke 7.1.3 okrožnice o tujcih. Iz predložitvene odločbe pa je jasno razvidno, da se v skladu z nizozemsko zakonodajo obstoj takega „nujnega zdravstvenega stanja“ presoja glede na trimesečni rok, naveden v okrožnici o tujcih, saj je tak rok prav predmet drugega vprašanja za predhodno odločanje.
- 44 Poleg tega iz dejanskega okvira, ki ga je opredelilo predložitveno sodišče, izhaja, da je treba šteti, da bolečine X povzroča bolezen, za katero trpi, in da glede teh bolečin v njegovi izvorni državi ni na voljo nobenega nadomestnega zdravljenja. Nacionalno sodišče pa vprašanja o razlagi prava Unije postavi v pravnem in dejanskem okviru, za opredelitev katerega je samo odgovorno in katerega pravilnost ni predmet presoje Sodišča. Zato je treba ne glede na očitke, ki jih je nizozemska vlada navedla glede presoje dejstev predložitvenega sodišča, drugo vprašanje za predhodno odločanje preučiti na podlagi teh presoj (glej v tem smislu sodbo z dne 7. aprila 2022, Caixabank, C-385/20, EU:C:2022:278, točki 34 in 38 ter navedena sodna praksa).
- 45 Iz tega sledi, da je drugo vprašanje za predhodno odločanje dopustno.
- 46 Na tretjem mestu, v zvezi s četrtnim vprašanjem za predhodno odločanje je treba navesti, prvič, da se v nasprotju s tem, kar trdi nizozemska vlada, to vprašanje ne nanaša na razlago člena 8 EKČP, ampak člena 7 Listine v povezavi z drugimi določbami Listine in Direktive 2008/115.
- 47 Iz tega sledi, da je Sodišče pristojno za odgovor na to vprašanje.
- 48 Drugič, ta vlada trdi, da navedeno vprašanje ni dopustno, ker naj bi predložitveno sodišče želelo ugotoviti, ali je treba člen 7 Listine razlagati tako, da je treba X priznati pravico do prebivanja na Nizozemskem, medtem ko naj mu nobena materialnopravna določba prava Unije ne bi omogočala, da se mu prizna taka pravica do prebivanja.
- 49 V zvezi s tem zadostuje poudariti, da vprašanje, ali razlaga Direktive 2008/115 v povezavi s členom 7 Listine lahko privede do tega, da se državljanu tretje države v položaju, kakršen je ta v postopku v glavni stvari, prizna pravica do prebivanja na ozemlju države članice, vsekakor spada v vsebinsko presojo tega vprašanja.
- 50 Četrto vprašanje za predhodno odločanje je zato dopustno.

Prvo in drugo vprašanje

- 51 Predložitveno sodišče s prvim in drugim vprašanjem, ki ju je treba obravnavati skupaj, v bistvu sprašuje, ali je treba Direktivo 2008/115 v povezavi s členi 1 in 4 ter 19(2) Listine razlagati tako, da nasprotuje temu, da se proti državljanu tretje države, ki nezakonito prebiva na ozemlju države članice in trpi za hudo boleznijo ter bi bil v tretji državi, v katero bi bil odstranjen, izpostavljen tveganju znatnega povečanja bolečin, ki jih povzroča ta bolezen, ker je v tej državi prepovedano edino učinkovito analgetično zdravljenje, izda odločba o vrnitvi ali ukrep odstranitve. Sprašuje se tudi, ali država članica lahko določi strogi rok, v katerem naj se tako povečanje uresniči, da bi bilo lahko sprejete te odločbe o vrnitvi ali ukrepa odstranitve ovirano.
- 52 Na prvem mestu je treba poudariti, prvič, da se ob upoštevanju izjem iz člena 2(2) Direktive 2008/115 ta direktiva uporablja za vse državljane tretjih držav, ki nezakonito prebivajo na ozemlju države članice. Poleg tega, kadar se za državljana tretje države uporablja ta direktiva, se morajo poleg tega zanj načeloma uporabiti skupni standardi in postopki iz te direktive za njegovo vrnitev, in to dokler se njegovo prebivanje glede na okoliščine primera ne uredi tako, da je v skladu s predpisi (sodba z dne 24. februarja 2021, M in drugi (Predaja v državo članico), C-673/19, EU:C:2021:127, točki 29 in 31 ter navedena sodna praksa).
- 53 S tega vidika po eni strani iz člena 6(1) Direktive 2008/115 izhaja, da mora biti po tem, ko je ugotovljena nezakonitost prebivanja, zoper vsakega državljana tretje države, brez poseganja v izjeme iz odstavkov od 2 do 5 tega člena in ob strogem spoštovanju zahtev, določenih v členu 5 te direktive, sprejeta odločba o vrnitvi, v kateri mora biti med tretjimi državami iz člena 3, točka 3, Direktive 2008/115 opredeljena tista, v katero ga je treba odstraniti (sodba z dne 24. februarja 2021, M in drugi (Predaja v državo članico), C-673/19, EU:C:2021:127, točki 32 in 39 ter navedena sodna praksa).
- 54 Po drugi strani država članica ne bi mogla izvesti odstranitve nezakonito prebivajočega državljana tretje države v skladu s členom 8 Direktive 2008/115, ne da bi se predhodno sprejela odločba o vrnitvi v zvezi s tem državljanom ob upoštevanju materialnih in postopkovnih jamstev, uvedenih s to direktivo (glej v tem smislu sodbo z dne 17. decembra 2020, Komisija/Madžarska (Sprejem prosilcev za mednarodno zaščito), C-808/18, EU:C:2020:1029, točka 253).
- 55 Drugič, člen 5 Direktive 2008/115, ki je splošno pravilo, ki ga morajo države članice spoštovati takoj, ko prenesejo to direktivo, pristojni nacionalni organ zavezuje, da v vseh fazah postopka vračanja spoštuje načelo nevračanja, ki je kot temeljna pravica zagotovljena v členu 18 Listine v povezavi s členom 33 Konvencije o statusu beguncev, podpisane 28. julija 1951 v Ženevi, kakor je bila spremenjena s Protokolom o statusu beguncev, in členu 19(2) Listine. Tako je zlasti, kot je bilo opozorjeno v točki 53 te sodbe, kadar ta organ po zaslišanju zadevne osebe namerava sprejeti odločbo o njeni vrnitvi (glej v tem smislu sodbo z dne 17. decembra 2020, Komisija/Madžarska (Sprejem prosilcev za mednarodno zaščito), C-808/18, EU:C:2020:1029, točka 250 in navedena sodna praksa).
- 56 Zato člen 5 Direktive 2008/115 nasprotuje temu, da se zoper državljana tretje države izda odločba o vrnitvi, če ta odločba kot namembno državo predvideva državo, v kateri obstajajo resni in utemeljeni razlogi za prepričanje, da bi bil v primeru izvršitve navedene odločbe ta državljan izpostavljen resnični nevarnosti ravnanja, ki je v nasprotju s členom 18 ali členom 19(2) Listine.

- 57 Na podlagi tega člena 19(2) se nihče ne sme odstraniti v državo, v kateri zanj obstaja resna nevarnost, da bo podvržen ne le smrtni kazni, ampak tudi mučenju ali nečloveškemu ali ponižujočemu ravnanju v smislu člena 4 Listine. Prepoved nečloveškega ali ponižujočega ravnanja ali kaznovanja, določena v tem členu 4, je absolutna, ker je tesno povezana s spoštovanjem človekovega dostojanstva iz člena 1 Listine (sodba z dne 5. aprila 2016, Aranyosi in Căldăraru, C-404/15 in C-659/15 PPU, EU:C:2016:198, točka 85).
- 58 Iz tega sledi, da če obstajajo resni in utemeljeni razlogi za prepričanje, da bi bil državljani tretje države, ki nezakonito prebiva na ozemlju države članice, v primeru vrnitve v tretjo državo izpostavljen resnični nevarnosti nečloveškega ali ponižujočega ravnanja v smislu člena 4 Listine v povezavi z njenim členom 1 in člena 19(2) Listine, za tega državljana ne more biti izdana odločba o vrnitvi v to državo, dokler taka nevarnost traja.
- 59 Prav tako navedeni državljani v tem obdobju ne more biti odstranjeni, kot je poleg tega izrecno določeno v členu 9(1) Direktive 2008/115.
- 60 Tretjič, v skladu s členom 52(3) Listine velja, da ker pravice, zagotovljene s členom 4 Listine, ustrezajo pravicam, zagotovljenim s členom 3 EKČP, sta vsebina in obseg teh pravic enaka kot vsebina in obseg teh pravic, ki ju določa navedeni člen 3 EKČP (sodba z dne 24. aprila 2018, MP (Subsidiarna zaščita žrtve mučenja), C-353/16, EU:C:2018:276, točka 37).
- 61 Iz sodne prakse Evropskega sodišča za človekove pravice v zvezi s členom 3 EKČP pa je razvidno, da lahko bolečine zaradi telesne ali duševne bolezni, ki je nastopila naravno, spadajo pod ta člen 3, če se zaradi ravnanja, ki je posledica pripornih razmer, izgona ali drugih ukrepov, za katere je mogoče odgovornost pripisati oblastem, stopnjujejo ali obstaja tveganje, da se bodo stopnjevale, in to pod pogojem, da bolečina, ki iz tega izvira, dosega minimalno resnost, ki se zahteva z navedenim členom 3 (glej v tem smislu sodbo Paposhvili, točki 174 in 175, ter sodbo z dne 24. aprila 2018, MP (Subsidiarna zaščita žrtve mučenja), C-353/16, EU:C:2018:276, točka 38).
- 62 Spomniti je namreč treba, da mora zdravljenje, da bi zanj veljal člen 3 EKČP, doseči minimalni prag resnosti, pri čemer je presoja tega minimuma relativna in odvisna od vseh okoliščin zadeve (sodba ESČP z dne 20. oktobra 2016, Muršić proti Hrvaški, CE:ECHR:2016:1020JUD000733413, točka 97, in sodba ESČP z dne 7. decembra 2021, Savran proti Danski, CE:ECHR:2021:1207JUD005746715, točka 122 in navedena sodna praksa).
- 63 V zvezi s tem iz sodne prakse Evropskega sodišča za človekove pravice izhaja, da člen 3 EKČP nasprotuje odstranitvi hudo bolne osebe, za katero obstaja tveganje skorajšnje smrti ali za katero obstajajo resni razlogi za prepričanje, da sicer ni neposrednega tveganja, da bo umrla, vendar bi bila zaradi neobstoja ali nedostopnosti ustreznega zdravljenja v namembni državi izpostavljena dejanskemu tveganju resnega, hitrega in nepopravljivega poslabšanja svojega zdravstvenega stanja, ki bi povzročilo hude bolečine ali bistveno skrajšanje njene pričakovane življenjske dobe (glej v tem smislu sodbo Paposhvili, točki 178 in 183, ter sodbo z dne 24. aprila 2018 MP (Subsidiarna zaščita žrtve mučenja) C-353/16, EU:C:2018:276, točka 40).
- 64 Poleg tega je iz sodne prakse Evropskega sodišča za človekove pravice razvidno, da ta sodba Paposhvili določa standard, s katerim se ustrezno upoštevajo vsi upoštevni preudarki za namene člena 3 EKČP, saj ohranja splošno pravico držav, da nadzirajo vstop, bivanje in odstranitev nedravljanov, pri tem pa priznava absolutno naravo tega člena (sodba ESČP z dne 7. decembra 2021, Savran proti Danski, CE:ECHR:2021:1207JUD 005746715, točka 133).

- 65 Iz ustaljene sodne prakse Sodišča izhaja, da je prag resnosti, ki se zahteva na tem področju za uporabo člena 4 Listine, enak pragu resnosti, ki se v enakih okoliščinah zahteva na podlagi člena 3 EKČP (sodbi z dne 16. februarja 2017, C. K. in drugi, C-578/16 PPU, EU:C:2017:127, točka 67, in z dne 24. aprila 2018, MP (Subsidiarna zaščita žrtve mučenja), C-353/16, EU:C:2018:276, točka 37).
- 66 Iz točk od 52 do 65 te sodbe je razvidno, da člen 5 Direktive 2008/115 v povezavi s členoma 1 in 4 ter 19(2) Listine nasprotuje temu, da država članica sprejme odločbo o vrnitvi ali zagotovi odstranitev državljana tretje države, ki nezakonito prebiva na ozemlju te države članice in ki ima hudo bolezen, če obstajajo resni in utemeljeni razlogi za prepričanje, da bi vrnitev tega državljana, ker v namembni državi ni na voljo ustrezne oskrbe, tega izpostavila nevarnosti znatnega skrajšanja pričakovane življenjske dobe ali hitrega, znatnega in nepopravljivega poslabšanja njegovega zdravstvenega stanja, kar bi povzročilo hude bolečine.
- 67 Drugič, za potrebe postopka v glavni stvari je treba preučiti, ali se mora država članica vzdržati sprejetja odločbe o vrnitvi ali ukrepa odstranitve državljana tretje države, ki nezakonito prebiva na ozemlju te države članice in trpi za hudo boleznijo, če obstajajo resni in utemeljeni razlogi za prepričanje, da bi bil ta državljan v primeru vrnitve izpostavljen dejanskemu tveganju povečanja njegovih bolečin, zaradi prepovedi, v namembni državi, edinega učinkovitega analgetičnega zdravljenja, čeprav ga taka vrnitev ne bi izpostavila tveganju poslabšanja njegove bolezn.
- 68 V zvezi s tem bi lahko država članica, kot je navedeno v točkah 61, 63 in 65 te sodbe, kršila prepoved nečloveškega in ponižujočega ravnanja, ki je določena v členu 4 Listine, če bi lahko odločba o vrnitvi ali ukrep odstranitve, ki so jo sprejeli njeni organi, povečala bolečine, ki jih državljanu tretje države povzroča bolezen, ki se je naravno pojavila v taki meri, da te bolečine dosežejo prag resnosti, določen v teh točkah.
- 69 Zato okoliščina, da se lahko samo bolečine, povezane z resno boleznijo državljana tretje države, ki nezakonito prebiva na ozemlju države članice, v primeru vrnitve tega državljana še poslabšajo, ne zadostuje za izključitev možnosti, da bi bila taka vrnitev v nasprotju s členom 4 Listine. To velja še toliko bolj, ker lahko povečanje bolečin, povezanih z boleznijo, samo po sebi povzroči poslabšanje samega fizičnega ali duševnega zdravstvenega stanja zadevne osebe.
- 70 Kljub temu vsako tveganje povečanja bolečin, ki bi izhajalo iz vrnitve državljana tretje države, tega ne izpostavlja ravnanju, ki bi bilo v nasprotju s členom 4 Listine. Po analogiji s tem, kar je navedeno v točki 66 te sodbe, morajo obstajati tudi resni in utemeljeni razlogi za prepričanje, da bi bil ta državljan v primeru vrnitve izpostavljen resničnemu tveganju, da bi se njegove bolečine hitro, znatno in nepopravljivo povečale.
- 71 V zvezi s tem je treba pojasniti, prvič, da obstajajo resni razlogi za domnevo, da bi bil lahko državljan tretje države v primeru vrnitve izpostavljen znatnemu in nepopravljivemu povečanju bolečin, ki jih povzroča njegova bolezen, zlasti če se ugotovi, da mu v namembni državi ni mogoče zakonito zagotoviti edinega učinkovitega analgetičnega zdravljenja in da bi mu neobstoj takega zdravljenja lahko povzročil tako velike bolečine, da bi bilo to v nasprotju s človekovim dostojanstvom, kar bi mu lahko povzročilo resne in nepopravljive duševne motnje ali ga celo napeljalo k samomoru, kar mora predložitveno sodišče preveriti ob upoštevanju vseh upoštevni, zlasti zdravstvenih okoliščin. Natančneje, oceniti je treba nepopravljivost povečanja bolečin ob upoštevanju velikega števila dejavnikov, vključno z neposrednimi učinki in neposrednimi posledicami takega povečanja (glej po analogiji sodbo ESČP, Savran proti Dansk, CE:ECHR:2021:1207JUD 005746715, točka 138).

- 72 Drugič, v zvezi z zahtevo, da lahko vrnitev zadevnega državljana tretje države temu povzroči hitro povečanje njegovih bolečin, je treba poudariti, da takega pogoja ni mogoče razlagati tako ozko, da bi nasprotoval vrnitvi hudo bolnega državljana tretje države le v izjemnih primerih, v katerih bi se njegove bolečine od prihoda na ozemlje namembne države ali takojšnjega podaljšanja tega prihoda znatno in nepopravljivo povečale. Nasprotno, upoštevati je treba dejstvo, da je lahko povečanje bolečin zadevne osebe zaradi vrnitve v državo, v kateri ustrezno zdravljenje ni na voljo, postopno in da je lahko potreben določen čas, da to povečanje postane znatno in nepopravljivo.
- 73 Poleg tega nujnost upoštevanja vseh upoštevanih elementov pri presoji praga resnosti na tem področju, ki se zahteva na podlagi člena 4 Listine, in tudi stopnja špekulacije, ki je neločljivo povezana s tako oceno prihodnjega stanja, nasprotujeta temu, da je povečanje bolečin državljana tretje države v primeru vrnitve, da bi se štel za hitro, lahko absolutno vnaprej določeno v pravu zadevne države članice.
- 74 Pristojni nacionalni organ mora namreč imeti možnost, da glede na bolezen, za katero trpi državljan tretje države, pretehta hitrost, s katero bi v primeru vrnitve lahko prišlo do takega povečanja, na eni strani in stopnjo intenzivnosti povečevanja bolečin, do katere lahko pride v takem primeru, na drugi strani.
- 75 Če države članice določijo rok, mora biti ta zgolj okvirjen in pristojnega nacionalnega organa ne bo odvezoval konkretnega preizkusa položaja zadevnega državljana tretje države glede na vse upoštevne elemente, zlasti tiste, navedene v prejšnji točki, ob upoštevanju bolezni, za katero trpi ta državljan.
- 76 Iz vseh zgornjih preudarkov izhaja, da je treba člen 5 Direktive 2008/115 v povezavi s členoma 1 in 4 Listine ter členom 19(2) Listine razlagati tako, da nasprotujeta temu, da se sprejme odločba o vrnitvi ali ukrep odstranitve v zvezi z državljanom tretje države, ki nezakonito prebiva na ozemlju države članice in trpi za hudo boleznijo, če obstajajo resni in utemeljeni razlogi za prepričanje, da bi bila zadevna oseba v tretji državi, v katero bi bila odstranjena, v primeru vrnitve izpostavljena dejanskemu tveganju znatnega, nepopravljivega in hitrega povečanja njenih bolečin zaradi prepovedi edinega učinkovitega analgetičnega zdravljenja v tej državi. Država članica ne sme določiti strogega roka, v katerem naj se tako povečanje uresniči, da bi bilo lahko sprejetje te odločbe o vrnitvi ali ukrepa odstranitve ovirano.

Tretje vprašanje za predhodno odločanje

- 77 Predložitveno sodišče s tretjim vprašanjem za predhodno odločanje v bistvu sprašuje, ali je treba Direktivo 2008/115 v povezavi s členi 1, 4 in 19 Listine razlagati tako, da nasprotuje temu, da pristojni nacionalni organ posledice ukrepa odstranitve, v ozkem pomenu besede, za zdravstveno stanje državljana tretje države upošteva le za preučitev, ali je ta v stanju, v katerem lahko potuje.
- 78 Iz predloga za sprejetje predhodne odločbe je razvidno, da predložitveno sodišče izhaja iz predpostavke, da zadevna nizozemska zakonodaja razlikuje med, na eni strani, presojo tveganja, da prekinitve zdravljenja državljanu tretje države, ki je posledica njegove vrnitve, kratkoročno povzroči „nujno zdravstveno stanje“ v smislu točke 7.1.3 okrožnice o tujcih, in na drugi strani presojo posledic ukrepa odstranitve v pravem pomenu besede, ki jo je treba umestiti v okvir preučitve zmožnosti tega državljana za potovanje in ki zato pomeni, da je treba upoštevati le posledice za zdravje, ki lahko nastanejo med to odstranitvijo, ob izključitvi posledic, ki se lahko po tej odstranitvi pojavijo v namembni državi.

- 79 Nizozemska vlada zanika, da bi bila taka praksa zadevnega pristojnega nacionalnega organa. Vendar je treba v skladu s sodno prakso, navedeno v točki 44 te sodbe, na tretje vprašanje odgovoriti ob predpostavki, ki jo je navedlo predložitveno sodišče.
- 80 Ob upoštevanju tega pojasnila je iz obrazložitve odgovora na prvo in drugo vprašanje razvidno, da člen 5 in člen 9(1)(a) Direktive 2008/115 zahtevata, da lahko države članice pred sprejetjem odločbe o vrnitvi ali pred odstranitvijo državljana tretje države, ki trpi za hudo boleznijo, zavrnejo vsakršen resen dvom o tveganju, da bi vrnitev tega državljana povzročila hitro, znatno in nepopravljivo poslabšanje te bolezni ali bolečin, ki jih ta povzroča. Če takega dvoma ni mogoče odpraviti, pristojni nacionalni organ ne more sprejeti odločbe o vrnitvi niti izvesti odstranitve zadevnega državljana tretje države.
- 81 Čeprav taka prepoved velja tudi, dokler zadevna država članica ne more organizirati odstranitve zadevnega državljana tretje države v pravem pomenu besede tako, da se med drugim zagotovi, da ta državljan med odstranitvijo ne bo izpostavljen tveganju znatnega in nepopravljivega poslabšanja njegove bolezni ali bolečin med to odstranitvijo, iz tega ni mogoče sklepati, da zadostuje, da ta država članica zagotovi, da bo navedeni državljan med odstranitvijo deležen ustreznega zdravljenja, da bi lahko sprejela odločbo o njegovi vrnitvi ali odstranitvi. Zadevna država članica se mora namreč prepričati, da kadar zdravstveno stanje zadevne osebe to zahteva, je ta deležna zdravstvene oskrbe ne le med samo odstranitvijo, ampak tudi po njej, v namembni državi (glej po analogiji sodbo z dne 16. februarja 2017, C. K. in drugi, C-578/16 PPU, EU:C:2017:127, točke od 76 do 82).
- 82 Iz vsega navedenega izhaja, da je treba člen 5 in člen 9(1)(a) Direktive 2008/115 v povezavi s členoma 1 in 4 Listine ter členom 19(2) Listine razlagati tako, da nasprotujeta temu, da pristojni nacionalni organ posledice ukrepa odstranitve, v ozkem pomenu besede, za zdravstveno stanje državljana tretje države upošteva le za preučitev, ali je ta v stanju, v katerem lahko potuje.

Četrto vprašanje za predhodno odločanje

- 83 Predložitveno sodišče s četrnim vprašanjem v bistvu sprašuje, ali je treba Direktivo 2008/115 v povezavi s členom 7 ter členoma 1 in 4 Listine razlagati tako, da mora ta država članica upoštevati zdravstveno stanje državljana tretje države, ki nezakonito prebiva na ozemlju države članice, in oskrbo, ki jo ta državljan prejme na tem ozemlju zaradi hude bolezni, za katero trpi, da presodi, ali je treba zadevni osebi na podlagi pravice do spoštovanja njenega zasebnega življenja odobriti pravico do prebivanja na ozemlju navedene države članice ali odložiti datum njene odstranitve.
- 84 Na prvem mestu je treba opozoriti, da se skupni standardi in postopki, uvedeni z Direktivo 2008/115, nanašajo le na sprejetje odločb o vrnitvi in izvršitev teh odločb, namen te direktive pa ni v celoti uskladiti pravila držav članic o prebivanju tujih državljanov. Zato navedena direktiva ne ureja niti načina, na katerega je treba državljanom tretjih držav priznati pravico do prebivanja, niti posledic nezakonitega prebivanja državljanov tretjih držav na ozemlju države članice, glede katerih ni mogoče sprejeti nobene odločbe o vrnitvi v tretjo državo (glej v tem smislu sodbi z dne 8. maja 2018, K. A. in drugi (Združitev družine v Belgiji), C-82/16, EU:C:2018:308, točki 44 in 45, ter z dne 24. februarja 2021, M in drugi (Predaja v državo članico), C-673/19, EU:C:2021:127, točki 43 in 44).

- 85 Iz tega sledi, da nobene določbe Direktive 2008/115 ni mogoče razlagati tako, da bi se z njo zahtevalo, da država članica državljanu tretje države, ki nezakonito prebiva na njenem ozemlju, izda dovoljenje za prebivanje, če zoper tega državljana ne more biti izdana niti odločba o vrnitvi niti ukrep odstranitve, ker obstajajo resni in utemeljeni razlogi za prepričanje, da bi bila zadevna oseba v namembni državi izpostavljena resničnemu tveganju za hitro, znatno in nepopravljivo povečanje bolečin, ki jih povzročata njena bolezen.
- 86 Natančneje, v zvezi s členom 6(4) Direktive 2008/115, ta določba je omejena na to, da državam članicam omogoča, da iz sočutja ali humanitarnih razlogov državljanom tretjih držav, ki nezakonito prebivajo na njihovem ozemlju, na podlagi svojega nacionalnega prava, ne pa prava Unije, priznajo pravico do prebivanja.
- 87 V skladu s členom 51(2) Listine pa njene določbe ne razširjajo področja uporabe prava Unije. Zato ni mogoče šteti, da je lahko država članica na podlagi člena 7 Listine zavezana podeliti pravico do prebivanja državljanu tretje države, za katerega se uporablja ta direktiva.
- 88 Ob tem je treba na drugem mestu poudariti, da je glavni cilj Direktive 2008/115, kot je razvidno iz njenih uvodnih izjav 2 in 4, vzpostavitev učinkovite politike odstranitve in repatriacije ob polnem spoštovanju temeljnih pravic in dostojanstva zadevnih oseb (sodba z dne 19. junija 2018, Gnandi, C-181/16, EU:C:2018:465, točka 48 in navedena sodna praksa).
- 89 Iz tega sledi, da morajo države članice pri izvajanju Direktive 2008/115, tudi kadar nameravajo sprejeti odločbo o vrnitvi ali ukrep odstranitve nezakonito prebivajočega državljana tretje države, spoštovati temeljne pravice, ki so temu državljanu priznane z Listino (sodba z dne 11. junija 2015, Zh. in O., C-554/13, EU:C:2015:377, točka 69).
- 90 To velja zlasti za pravico do spoštovanja zasebnega in družinskega življenja navedenega državljana, kot je zagotovljena v členu 7 Listine. Ta pravica, na katero se predložitveno sodišče natančneje sklicuje v četrtem vprašanju, ustreza pravici, zagotovljeni s členom 8 EKČP, zato ji je treba priznati enak pomen in obseg (sodba z dne 18. junija 2020, Komisija/Madžarska (Preglednost povezav), C-78/18, EU:C:2020:476, točka 122 in navedena sodna praksa).
- 91 V zvezi s tem je Sodišče razsodilo, da člen 5, prvi odstavek, točka (b), Direktive 2008/115 nasprotuje temu, da država članica sprejme odločbo o vrnitvi, ne da bi upoštevala upoštevne elemente družinskega življenja zadevnega državljana tretje države (sodba z dne 8. maja 2018, K. A. in drugi (Združitev družine v Belgiji), C-82/16, EU:C:2018:308, točka 104.).
- 92 Poleg tega in čeprav v tem členu 5 med elementi, ki jih morajo države članice upoštevati pri prenosu Direktive 2008/115, ni navedeno zasebno življenje nezakonito prebivajočega državljana tretje države, pa iz točk od 88 do 90 te sodbe izhaja, da odločbe o vrnitvi ali ukrepa odstranitve ni mogoče sprejeti, če se z njima krši pravica zadevnega državljana tretje države do spoštovanja zasebnega življenja.
- 93 V zvezi s tem je treba poudariti, da so zdravljenja, ki jih je državljan tretje države deležen na ozemlju države članice, čeprav ta državljan tam nezakonito prebiva, del njegovega zasebnega življenja v smislu člena 7 Listine.

- 94 Kot je generalni pravobranilec v bistvu navedel v točki 114 sklepnih predlogov, namreč telesna in duševna celovitost osebe prispeva k osebni rasti in tako k dejanskemu uživanju pravice do spoštovanja zasebnega življenja, ki v določeni meri pokriva pravico posameznika do oblikovanja in ohranjanja vezi s sebi podobnimi (glej v tem smislu sodbo ESČP z dne 8. aprila 2021, Vavricka in drugi proti Češki republiki, CE:ECHR:2021:0408JUD 004762113, točka 261).
- 95 Zato lahko pristojni nacionalni organ, kot je potrjeno v členu 5, prvi odstavek, točka (c), in členu 9(2)(a) Direktive 2008/115, sprejme odločbo o vrnitvi ali izvede odstranitev državljana tretje države le ob upoštevanju njegovega zdravstvenega stanja.
- 96 Ob tem je treba opozoriti, da pravica do spoštovanja zasebnega življenja, določena v členu 7 Listine, ni absolutna pravica, ampak jo je treba upoštevati glede na njeno vlogo v družbi. Kot namreč izhaja iz člena 52(1) Listine, ta dopušča omejitve pri uresničevanju te pravice, če so te omejitve predpisane z zakonom, če spoštujejo bistveno vsebino navedene pravice, če so ob upoštevanju načela sorazmernosti nujne in dejansko ustrezajo ciljem splošnega interesa, ki jih priznava Unija, ali so potrebne zaradi zaščite pravic in svoboščin drugih (sodba z dne 5. aprila 2022, Commissioner of An Garda Síochána in drugi, C-140/20, EU:C:2022:258, točka 48 in navedena sodna praksa).
- 97 V zvezi s tem je treba poudariti, da je vzpostavitev učinkovite politike odstranitev in repatriacije, ki se uresničuje z Direktivo 2008/115, kot je poudarjeno v njeni uvodni izjavi 2, cilj splošnega interesa, ki ga priznava pravo Unije.
- 98 Vendar člen 52(1) Listine zahteva tudi, da se med drugim preuči, ali sprejetje odločbe o vrnitvi ali ukrepa odstranitve v zvezi z državljanom tretje države, ki trpi za hudo boleznijo in je v zadevni državi članici deležen analgetičnega zdravljenja, ki v namembni državi ni na voljo, ne vpliva na bistveno vsebino njegove pravice do zasebnega življenja in spoštuje načelo sorazmernosti.
- 99 Pri taki preučitvi je treba upoštevati vse socialne vezi, ki jih je ta državljan ustvaril v državi članici, v kateri prebiva nezakonito, pri čemer je treba ustrezno upoštevati krhkost in posebno odvisnost, ki jo povzroča njegovo zdravstveno stanje. Vendar, kot je generalni pravobranilec v bistvu poudaril v točki 112 sklepnih predlogov, če je ta državljan zasebno življenje v tej državi članici izoblikoval, ne da bi imel dovoljenje za prebivanje, lahko le izjemne okoliščine nasprotujejo temu, da bi bil v postopku vračanja (glej po analogiji sodbo ESČP, sodba z dne 28. julija 2020, Pormes proti Nizozemski, CE:ECHR:2020:0728JUD 002540214, točki 53 in 58).
- 100 Poleg tega okoliščina, da ta državljan v primeru vrnitve ne bi imel več na voljo enakega zdravljenja kot v državi članici, na ozemlju katere nezakonito prebiva, in bi to lahko zlasti vplivalo na razvoj njegovih socialnih odnosov v namembni državi, sama po sebi na podlagi člena 7 Listine ne more ovirati sprejetja odločbe o vrnitvi ali ukrepa odstranitve v zvezi z njim.
- 101 Kot je namreč opozorjeno v točkah 60 in 64 te sodbe, člen 4 Listine pod strogimi pogoji nasprotuje vrnitvi državljana tretje države, ki nezakonito prebiva in trpi za hudo boleznijo.
- 102 Iz tega sledi, da s členom 7 Listine državi članici ni mogoče naložiti, da se odpove sprejetju odločbe o vrnitvi ali ukrepu odstranitve glede tega državljana le zaradi tveganja poslabšanja njegovega zdravstvenega stanja v namembni državi, če ti pogoji niso izpolnjeni, sicer bi bila tem pogojem odvzeta učinkovitost.

103 Iz vsega navedenega izhaja, da je treba Direktivo 2008/115 v povezavi s členom 7 ter členoma 1 in 4 Listine razlagati tako, da:

- državi članici, na ozemlju katere nezakonito prebiva državljan tretje države, ne nalaga, naj mu izda dovoljenje za prebivanje, če zoper njega ni mogoče sprejeti niti odločbe o vrnitvi niti ukrepa odstranitve, ker obstajajo resni in utemeljeni razlogi za prepričanje, da bi bil v namembni državi izpostavljen resničnemu tveganju hitrega, znatnega in nepopravljivega povečanja bolečin, ki jih povzroča njegova huda bolezen;
- mora pristojni nacionalni organ pri preučitvi, ali pravica do spoštovanja zasebnega življenja tega državljana nasprotuje temu, da se zoper njega sprejme odločba o vrnitvi ali ukrep odstranitve, skupaj z vsemi drugimi upoštevnimi elementi upoštevati zdravstveno stanje navedenega državljana in oskrbo, ki jo prejema na tem ozemlju zaradi te bolezni;
- se s sprejetjem take odločbe ali ukrepa ta pravica ne krši zgolj zato, ker bi bil v primeru vrnitve v namembno državo ta državljan izpostavljen tveganju poslabšanja njegovega zdravstvenega stanja, kadar tako tveganje ne dosega praga resnosti, ki se zahteva na podlagi člena 4 Listine.

Stroški

104 Ker je ta postopek za stranki v postopku v glavni stvari ena od stopenj v postopku pred predložitvenim sodiščem, to odloči o stroških. Stroški, priglašeni za predložitev stališč Sodišču, ki niso stroški omenjenih strank, se ne povrnejo.

Iz teh razlogov je Sodišče (veliki senat) razsodilo:

1. Člen 5 Direktive 2008/115/ES Evropskega parlamenta in Sveta z dne 16. decembra 2008 o skupnih standardih in postopkih v državah članicah za vračanje nezakonito prebivajočih državljanov tretjih držav v povezavi s členoma 1 in 4 Listine Evropske unije o temeljnih pravicah ter členom 19(2) te listine

je treba razlagati tako, da

nasprotuje temu, da se sprejme odločba o vrnitvi ali ukrep odstranitve v zvezi z državljanom tretje države, ki nezakonito prebiva na ozemlju države članice in trpi za hudo boleznijo, če obstajajo resni in utemeljeni razlogi za prepričanje, da bi bila zadevna oseba v tretji državi, v katero bi bila odstranjena, v primeru vrnitve izpostavljena dejanskemu tveganju znatnega, nepopravljivega in hitrega povečanja njenih bolečin zaradi prepovedi edinega učinkovitega analgetičnega zdravljenja v tej državi. Država članica ne sme določiti strogega roka, v katerem naj se tako povečanje uresniči, da bi bilo lahko sprejetje te odločbe o vrnitvi ali ukrepa odstranitve ovirano.

2. Člen 5 in člen 9(1)(a) Direktive 2008/115 v povezavi s členoma 1 in 4 Listine o temeljnih pravicah ter členom 19(2) Listine o temeljnih pravicah

je treba razlagati tako, da

nasprotujeta temu, da pristojni nacionalni organ posledice ukrepa odstranitve, v ozkem pomenu besede, za zdravstveno stanje državljana tretje države upošteva le za preučitev, ali je ta v stanju, v katerem lahko potuje.

3. Direktivo 2008/115 v povezavi s členom 7 ter členoma 1 in 4 Listine o temeljnih pravicah

je treba razlagati tako, da

- državi članici, na ozemlju katere nezakonito prebiva državljan tretje države, ne nalaga, naj mu izda dovoljenje za prebivanje, če zoper njega ni mogoče sprejeti niti odločbe o vrnitvi niti ukrepa odstranitve, ker obstajajo resni in utemeljeni razlogi za prepričanje, da bi bil v namembni državi izpostavljen resničnemu tveganju hitrega, znatnega in nepopravljivega povečanja bolečin, ki jih povzroča njegova huda bolezen;**
- mora pristojni nacionalni organ pri preučitvi, ali pravica do spoštovanja zasebnega življenja tega državljana nasprotuje temu, da se zoper njega sprejme odločba o vrnitvi ali ukrep odstranitve, skupaj z vsemi drugimi upoštevnimi elementi upoštevati zdravstveno stanje navedenega državljana in oskrbo, ki jo prejema na tem ozemlju zaradi te bolezni;**
- se s sprejetjem take odločbe ali ukrepa ta pravica ne krši zgolj zato, ker bi bil v primeru vrnitve v namembno državo ta državljan izpostavljen tveganju poslabšanja njegovega zdravstvenega stanja, kadar tako tveganje ne dosega praga resnosti, ki se zahteva na podlagi člena 4 Listine.**

Podpisi